

Noves propostes perquè Catalunya encaixi dins l'estat

Refundar Espanya, una vegada més

Els Jocs Olímpics van oferir al món la imatge d'una nova Espanya, en la qual Catalunya fa un paper cabdal, segons Pasqual Maragall. Però la idea de refundar l'estat per tal que Catalunya hi trobi el seu lloc no és nova i el president Jordi Pujol l'ha proposada en més d'una ocasió.

Poques hores després de la cerimònia inaugural de Barcelona 92, l'alcalde Pasqual Maragall feia a la premsa unes reflexions d'alt contingut polític. No esperà que els Jocs haguessin acabat. Maragall intuï que calia aprofitar l'eufòria del moment i, amb les imatges del brillant espectacle olímpic encara fresques, va fer un salt qualitatiu del seu discurs polític. L'alcalde de Barcelona anunciava ni més ni menys que el naixement d'una nova Espanya.

Ho argumentà d'aquesta manera: "El 25 de juliol de 1992 serà una fita en la història, perquè es va demostrar que Espanya és possible, que ja és molt (...) Aquesta nova Espanya neix amb dificultats, però en la cerimònia vam poder palpar que realment és viable. Vam veure una Espanya que es fa des de la perifèria". Els reis rebuts amb "Els Segadors" i la "Marcha Real" enllaçades, les banderes espanyola i catalana convivint pacíficament, l'ús alternatiu del català i el castellà, totes dues llengües oficials, són alguns dels aspectes que, per Maragall, configuren la nova imatge d'Espanya. En resum, un estat respectuós amb els signes d'identitat catalans i una Catalunya respectuosa amb els símbols considerats "comuns" a tot l'estat (la Corona sobretot, però també la bandera, l'himne, etc.).

Aquesta formulació maragalliana no sor-

gia d'un dia per altre. L'alcalde de Barcelona ja havia fet anteriorment reflexions en el mateix camí, tot i que potser no tan contundents. Hem de recordar que, una de les seves frases més famoses, la va dir poc després d'aconseguir la nominació de Barcelona per als Jocs Olímpics: "El que és bo per a Barcelona, és bo per a Catalunya i el que és bo per a Catalunya, també ho és per a Espanya". I més endavant han estat constants les seves demandes de fer de Barcelona la segona capital administrativa de l'estat, tot traslladant-hi el Senat o el Comitè Olímpic Espanyol, entre altres institucions.

Pasqual Maragall també recull les tesis del seu partit, el PSC, sobre el catalanisme popular i solidari en contraposició al nacionalisme de CiU. Així, en aquelles mateixes declaracions augura el sorgiment d'un nou catalanisme, les bases del qual s'han de definir, segons ell, durant aquest any. En contraposició a les Bases de Manresa, ara reformulades per diverses entitats en el centenari de la seva aprovació i qualificades per Maragall de "mòmia ressuscitada artificialment", l'acció del catalanisme no hauria d'enfocar-se a la consecució d'un estat propi sinó que hauria de propiciar la catalanització d'Espanya. L'alcalde, a la demanda de més detalls, va dir que, tot això, ho desenvoluparia en un article titulat "Espanya és Catalunya" ("i no a l'inrevés, ja que la part és més important

que el tot", aclarí), però que, malauradament, dos mesos després, encara no ha estat publicat.

A MADRID NO HO VEUEN CLAR

Curiosament, l'optimisme de l'alcalde Maragall per la nova Espanya va coincidir en el temps amb una ofensiva d'una certa premsa madrilenya (i, per tant, d'una part de l'opinió pública espanyola) contra el que des d'allí consideraven una excessiva "catalanització" dels Jocs. Durant uns quants dies, els editorials i altres articles (a *Diario 16*, *Ya* i *Abc*, sobretot) van llançar crítiques molt dures contra l'organització dels Jocs tot aprofitant diverses qüestions menors: la publicitat de la Generalitat a l'estranger que situava Barcelona a Catalunya, o la filtració d'un fragment de la ponència política del pròxim congrés de CDC, o fins i tot per fets aquí ja totalment assumits, com ara l'ús del català durant les competicions esportives o la presència de nombroses senyeres als carrers.

Especialment bel·licós es va mostrar el setmanari *Cambio 16*. Un dels articulistes (José Luis Gutiérrez, ara director de *Diario 16*) arribava a dir que el govern central s'havia equivocat d'enemic volent evitar les accions d'ETA, perquè havien estat els nacionalistes catalans els qui, "subreptíciament, i 'a la chita callando' han dissenyat un pla estratègic per rendibilitzar pro-

Vicenç Villatoro, escriptor i periodista

Perquè la refundació d'Espanya sigui plausible cal que no sigui només una idea llançada des de Catalunya, sinó que l'assumeixin a la resta de l'estat. Crec que es tracta més d'un intent d'imaginar una Espanya on Catalunya tingui una

posició més còmoda, que no pas una voluntat acceptada per tothom de refundar l'estat. Els espanyols estan convençuts que Espanya està perfectament fundada i que no cal tocar res. No hi ha cap indicatiu que aquestes propostes

catalanes tinguin cap ressò fora d'aquí, si exceptuem unes petites pinzellades olímpiques.

Com a proposta teòrica, la de dibuixar un estat espanyol en el qual tothom pugui cabre, sent el que és, em sembla molt interessant,

però de moment no s'ha traduït en debat polític, ja que només hi ha veus catalanes interessades a parlar-ne. De manera que, si no anem més enllà de l'actual fase d'intencions unilaterals, la pretesa refundació quedarà en no res.

pagandísticament els Jocs de Barcelona". I afegia: "(...) de vegades les bombes són menys perilloses que les paraules". A més, la revista va pagar una campanya publicitària molt semblant a la de la Generalitat, però canviant el text, de manera que a la pregunta "In which country would you place Catalonia?" responia: "In Spain, of course.", amb un mapa d'Espanya que incloïa Catalunya.

Però més enllà de la visceralitat d'una certa premsa de Madrid, les idees de Pasqual Maragall han tingut un ressò positiu en diversos mitjans de comunicació. Xavier Vidal-Folch, director adjunt d'*El País*, deia en un article d'opinió que les paraules pronunciades pel rei Joan Carles a l'Estadi en català simbolitzen "el reconeixement —no solament el respecte— del conjunt dels espanyols per Catalunya. Si es vol, el catalanisme dels espanyols (...)". Josep Pernaú, a *La Gaceta*, publicava un breu requadre titulat precisament "La Espana del alcalde Maragall", en què advocava una Espanya integradora i no exclouent de les diferències, una Espanya que assumeixi la llengua i els símbols catalans com a seus. L'advocat Robert Vergés deia a *La Vanguardia* que els Jocs havien fet renéixer l'esperança "que Catalunya assoleixi un encaix ple en un estat realment multinacional".

Unes setmanes després, també a *La Vanguardia*, un dels seus sots-directors d'informació, José Ramón González Cabezas, feia una llarga disquisició al voltant de tot això en un text titulat "El 'encaje' olímpico de Cataluña". González Cabezas opina que s'ha creat un "nou escenari psicològic en l'esperit col·lectiu de Catalunya i, per extensió, del conjunt d'Espanya". Segons l'articulista, amb els Jocs, Catalunya no sols ha aparegut davant el món com una "pletòrica realitat nacional perfectament discernible del conjunt d'Espanya", sinó que ahora s'ha mostrat com a "mànager, motor, escenari i síntesi inèdita i possible d'una Espanya rejuvenida políticament i culturalment i en un procés de modernit-

Xavier Rubert de Ventós, filòsof i catedràtic d'Estètica

L'última refundació imaginada des de Madrid va ser la d'Ortega i Américo Castro que, en la *ressaca* de la pèrdua colonial, proposaven continuar "vertebrant" allò que els quedava: Espanya mateix. Ara bé, això perpetua la parado-

xa que ve del segle XVII: un centre burocràtic que vol organitzar una perifèria més moderna. I una dreta perifèrica que ho accepta a canvi d'un aranzel.

La nova refundació ha de fer-se no entorn d'un centre que assegura teò-

riques integritats, sinó al llarg dels eixos i fluxos reals del país. Una organització més topològica que no pas geomètrica. "Me quiebro, pero no me doblo", diuen els mexicans. Si no es doblega i emmotlla, Espanya tendrà a trencar-se, ja que

les àrees més desenvolupades seguiran la seva mateixa "lògica d'estat". Però a Madrid sovint prefereixen de jugar i pactar amb l'estratègia pujolista que no pas d'acceptar la lògica del projecte maragallà. A veure si es desperten.

zació sense precedents". Continua dient que l'opinió pública espanyola ha negat sempre a Catalunya tota voluntat, capacitat i autoritat per a assumir, expressar o traduir qualsevol element essencial de "lo espanol". Per això, segons ell, els Jocs han significat un canvi tan important.

EQUILIBRIS I PROJECTES CONCRETES

Però no tot han estat adhesions al projecte maragallà, també hi ha hagut crítiques. Entre les més significatives, un article del sociòleg Salvador Cardús titulat "L'Espanya de sempre". Cardús creu que l'equilibri que es donà en la cerimònia inaugural dels Jocs és "volàtil" i veu difícil de projectar-lo sobre la política concreta de l'administració. A més, recorda que tots els intents de fer Espanya des de Catalunya han fracassat precisament allà, no pas aquí. "Les dificultats li vindran d'Espanya i del partit espanyol pel qual treballa des de Catalunya", conclou Cardús.

De fet, Maragall ha estat contestat des de dins del PSOE mateix (vegeu les declaracions del president d'Extremadura, Juan Carlos Rodríguez Ybarra, recollides a EL TEMPS del 21 de setembre) i no sembla que la seva proposta despertí gaires simpaties al govern central, si hem de fer cas de les vegades que Felipe González va acostar-se a Barcelona durant els Jocs Olímpics i Paralímpics. És clar que Narcís Serra, català i amic íntim de Maragall, és vice-president de l'actual govern, la qual cosa reforça les seves tesis. Serra és, per Maragall, el poder de la "perifèria" al govern central. L'èxit dels Jocs Olímpics pot catapultar Pasqual Maragall a cotes més altes de poder i és evident que en el rerefons del seu missatge hi ha la candidatura a la presidència de la Generalitat que, tard o d'hora, haurà d'encapçalar l'actual batlle barceloní.

Les teories de Maragall són realment difícils de traslladar al terreny de la pràctica política. Com que la Constitució, segons ell, no s'ha de modificar, cal avançar per la

via del pacte per a posar les bases del nou estat. Però un canvi tan lent, que no modifica res del que és fonamental (la Constitució és ben explícita quan defineix "la nació espanyola" i en cap moment no es refereix a un estat plurinacional) difícilment serà acceptat pel nacionalisme català, ni tan sols pel no independentista. El Senat a Barcelona que proposa Maragall, per exemple, ¿quin Senat és? ¿El mateix que ara, que no fa ben bé de Cambra Territorial ni de Cambra Alta pura? ¿El que encara no permet de parlar en les quatre llengües oficials a l'estat? I si se'n vol un altre, de Senat, ¿com és possible de crear-lo sense tocar gens la Constitució?

TORNAR A LA SITUACIÓ DEL 1714

No són només els socialistes catalans els qui parlen de refundar Espanya. De fet, qui primer va utilitzar aquest terme va ser el president de la Generalitat de Catalunya, Jordi Pujol. Ho va fer en el debat d'investidura, l'abril passat, al principi de l'actual legislatura del Parlament principatí. Una constant del discurs pujolista i, en general, del nacionalisme de CiU, és que Catalunya no ha trobat encara el seu lloc dins l'estat, ni se sent a pler dins l'Espanya de les autonomies que dilueix la personalitat catalana en l'aiguabarreig de 17 comunitats amb entitat, història i tradició ben diferents. Pujol ha definit sovint aquesta situació anòmala en la construcció d'Espanya amb la frase: "a Catalunya, li deixen fer de màquina de tren, però no li deixen fer de maquinista".

En el debat d'investidura, el president Pujol introduïa per primer cop un concepte nou: per fer possible l'encaix de Catalunya dins Espanya calia partir de la situació prèvia a 1714, quan les relacions entre les corones castellana i catalano-aragonesa eren de tipus confederal. Un any abans, el maig del 1991, en una conferència a la Universitat Carles III de Madrid, Pujol ja havia posat les bases d'aquesta teoria, quan afirmà que l'estat de les autonomies

no reconeix el fet diferencial català. "Catalunya no és equiparable a cap de les altres comunitats", deia Pujol, i afegia que si es va acceptar la generalització autonòmica entre 1975 i 1979 va ser perquè la situació política era fràgil i així es permetia la governabilitat de l'estat. "El cas és que el problema de Catalunya ha quedat sense resoldre", postil·lava.

El nucli clau del discurs del líder de CiU és ara aquest: l'autonomia no assegura "la pervivència de Catalunya com a poble amb personalitat pròpia i la seva capacitat de realitzar-se plenament. No és solament una qüestió de llengua i de cultura ni, per descomptat, tampoc de competències i de diners. És un problema de poder, de disposar de suficient poder per a enfocar la política interna de Catalunya en un sentit d'affirmació i de consolidació". Com a casos concrets d'actuacions limitadores de l'autonomia catalana, Pujol menciona els governadors civils, l'administració perifèrica de l'estat, les conferències sectorials dels ministeris. "Catalunya no ha pogut superar una situació de clara marginalitat a Espanya (...) És difícil a la vegada crear o reformar un estat i afirmar la personalitat d'una de les parts (...) Però aquesta és la realitat: som les dues coses a la vegada".

En el debat de política general dels passats 16 i 17 de setembre, el president de la Generalitat va introduir un nou terme per definir el mateix: va dir que Catalunya havia de tenir "un estatus propi dins l'estat". Sense explicar com es feia compatible aquest estatus especial amb la Constitució definidora de l'Espanya de les autonomies, Pujol va insinuar que cal superar l'actual estatut d'autonomia: "L'objectiu del govern de CiU va més enllà del grau d'autonomia que tenim ara i també més enllà en termes no estrictament autonòmics, de l'actual capacitat de prendre decisions i més enllà de l'actual estatus lingüístic i cultural".

D'aquesta manera, Jordi Pujol descriu com vol l'Espanya "refundada": l'estat es basa en un pacte gairebé d'igual a igual

Joan B. Culla i Clarà, historiadador i professor de la UAB

Refundar, segons el diccionari, significa recomençar una cosa sobre fonaments nous. Si refundar Espanya volgués dir una concepció plurinacional, plurilingüística i pluricultural, abandonant el concepte d'Espanya com a nació

unitària superior a unes "nacionalidades y regiones" —concepte que presideix l'actual Constitució i que impregna la cultura política espanyola—, llavors valdria la pena de parlar-ne.

Si, en canvi, és allò que m'ha semblat intuir

en algunes declaracions d'aquest estiu (per exemple, traslladar algunes institucions de Madrid a Barcelona), no se n'hauria de dir refundar, sinó maquillar. Seria una operació cosmètica ridícula i absurda.

I pel que fa a la pro-

posta de tornar a la situació anterior al 1714, em sembla bé com a metàfora del que seria ideal d'assolir, però no com a proposta política, ja que els conceptes polítics del segle XVII no es poden traslladar al moment actual.

Jordi Pujol va ser el primer en utilitzar el terme de "refundació" d'Espanya.

ARXIU

entre Catalunya i la resta, de manera que Catalunya deixi de ser una més de les 17 autonomies per passar a ser "alguna cosa més" i així es fa possible un reconeixement total de la seva identitat. Però, com Maragall, Pujol tampoc no ens diu com es trasllada això a la pràctica política: si s'ha d'avançar per la via de retocar l'estatut o d'esquivar-lo mitjançant un pacte d'estat i, encara potser més important, com s'ho prendran les altres autonomies històriques (País Basc i Galícia) i les que sempre estan a punt d'esgrimir "el agravio comparatiu" (Extremadura, Andalusia, etc.).

INCOMPATIBILITATS I ALTRES VIES

El que queda clar és que la via Pujol és incompatible amb la via Maragall, des del moment que aquest últim considera plenament reconeguda la identitat catalana i el primer no. I, a més, perquè veuen diferent l'exportació del "model català": els socialistes catalans volen anar cap a una estructura federal de l'estat, sent així que els nacionalistes de CiU busquen un pacte bila-

teral que reconegui el "fet diferencial català". A tot això, Pujol considera negatiu el fet que Barcelona esdevingui la segona capital institucional de l'estat i creu que la idea de la nova Espanya llançada per Maragall no és més que el "retoc superficial i estètic d'un decorat sota el qual la realitat de Catalunya no es modifica profundament", segons que va dir en el discurs del debat de política general.

A part les dues vies esmentades, trobem també les tesis més unionistes del Partit Popular, amb la variant "administració única" que s'ha empescat Manuel Fraga des del seu càrrec de president gallec. Aquesta proposta, feta pública per Fraga el març d'enguany, preveu la desaparició de l'administració perifèrica de l'estat en les tres autonomies històriques. Segons l'antic líder de la dreta espanyola, això és necessari per a la consolidació de l'estat de les autonomies i ha d'anar acompanyat d'una reforma a fons del Senat.

Tot i que sembla una actitud autonomista que pugna per prendre poder al govern central, de fet les tesis de Fraga només

persegueixen, com ell mateix ha reconegut en unes declaracions recents, evitar "la temptació de les vies falses del separatisme, del suposat 'fet diferencial', de la in-solidaritat i de l'autodeterminació", en clara referència a CiU. No hem de passar per alt que el PP va ser l'únic partit parlamentari català que no està d'acord a mantenir l'ús de "Els Segadors" per rebre els reis cada cop que vinguin aquí. O que, durant els Jocs, el líder del PP a Catalunya, Aleix Vidal-Quadras, va enviar una carta als empresaris catalans en la qual alertava que "l'exacerbació nacionalista condueix indefectiblement al conflicte civil i a la inestabilitat" i que "els particularismes disgregadors català i basc amenacen la unitat de l'estat".

Davant totes aquestes propostes de "refundar Espanya" o de retocar-ne el funcionament autònom, es perfila una altra via, la de renunciar a tota vel·leïtat "espanyolista" i dedicar tots els esforços a cercar la consecució d'un estat propi: aquesta és l'opció propugnada per Esquerra Republicana, bàsicament. Àngel Colom ho il·lustrava gràficament en el debat al Parlament català amb aquesta frase: "No sé què esperem per divorciar-nos d'Espanya".

L'argument més utilitzat pels qui no veuen cap possibilitat de canviar les relacions Catalunya-Espanya són els constants fracassos anotats en la història. La història ens diu que Catalunya fa quasi dos segles que està preocupada per "regenerar Espanya" i per introduir-hi hàbits i comportaments polítics arrelats aquí, sense cap èxit. El fracàs de Francesc Cambó com a ministre del govern espanyol d'Antoni Maura als anys vint per a fer entendre la necessitat d'un estatut d'autonomia per a Catalunya o l'operació fallida de Miquel Roca per a construir una opció espanyola des de Catalunya l'any 1986 en són, potser, els casos més clars. Perquè, a tot això, ¿ningú ha preguntat mai als espanyols si tenen cap interès a deixar-se catalanitzar?

Joan Vila i Triadú

J. A. González Casanova, catedràtic de Dret Constitucional

Entenc per "refundació" d'Espanya el desenvolupament constitucional que porta cap a un estat federal, integrat per les actuals comunitats autònomes, transformades en estats membres d'una federació. Catalunya assoliria

així -segons el projecte federalista clàssic- la màxima sobirania interna i la màxima participació en la direcció de la política federal. Per moltes raons, ben conegudes, aquesta participació catalana podria arribar a ser,

fins i tot, quasi hegemònica.

Pel que fa al procés d'integració europea, Catalunya garantiria una força solidària als estats menys poderosos de la Península Ibèrica i, alhora, s'asseguraria una presència destaca-

da de la seva societat, economia i cultura en els futurs Estats Units d'Europa.

No és necessari, doncs, "refundar" tant Espanya com el seu estat actual, federalitzant però no encara federal del tot.